

BELVEDERE

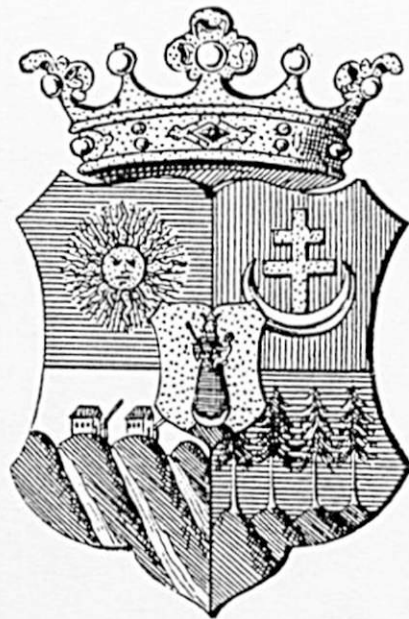
A JGYTF TÖRTÉNÉSZHALLGATÓINAK LAPJA

Szerkeszti: Annus Gábor, Kersner Ákos, Soós Mihály

»Az igazságot is meg lehet szokni ...«

A második bécsi döntés

Beszélgetés Henkey Gyulával

Csíkszék

»Az Időnek biztató jelei ...«

Sütő András levele

MCMLXXXIX November

TARTALOM

I. évfolyam, 2. szám

1939. november

Nemzetté válás ?! 3

HAJDANI VÁRMEGYÉINK

Csíkszék 4

ERDÉLY

A második bécsi döntés végrehajtása /Közli: Annus Gábor/ II. 5

SÜTŐ ANDRÁS: Tisztelt Vincze János! /Részletek/ 8

NAGY VERA: A szentesi takácscéh jegyzőkönyve II. 12

Beszélgetés Henkey Gyulával /Annus Gábor -- Soós Mihály/ 14

T É K A

Werbőczy Hármaskönyve 16

Tanszéki hírek 17

Anekdotakincs 18

Feladó neve és lakás

Levelező-lap

L. Lentezőgyi Sándor
Bp. X. Boersdag utca

Használható helyi, vidéki és külföldi levelezésre a megfelelő postabélyeg felragasztása mellett
Ára 1 fillér

Kiadja: A szegedi Juhász Gyula Tanárképző Főiskola
Történettudományi Tanszékének IV. Béla Köre
Kiadásért felel: Dr. Szegfű László
Megjelenik: 200 példányban

NEMZETTÉ VÁLÁS ?!

Csöndes forradalomban élünk. Sorra alakulnak az új és régi-új politikai szervezetek. Mind elkészíti hangzatosnál hangzatosabb programját, melyben kinyilvánítja, hogy csak ők képesek megmutatni az alagút túlsó végét.

Mindenki maga keresi a megoldást. Csak az egypárti-diktatúra elleni harcban volt tapasztalható szorosabb-lazább összefogás. Mára az egypártrendszer -- okait most ne kutassuk -- lebomlott. A most következő időszakban, az építés időszakában sokkal nagyobb szükség lesz, lenne a nemzeti egységre.

Ha csak századunk "forradalmait" és "ellenforradalmait" tekintjük át, akkor is látható, hogy ez a nép csak akkor volt képes beavatkozni sorsának alakulásába, ha föl tudta magából szabadítani a nemzetté kovácsló erőt; ha a cél, melyet maga elé tűzött, képes volt egységesen összefogni a társadalom legnagyobb részét.

Az I. világháború után a területében, nemzeti javaiban, kultúrájában egyaránt megcsonkított országot az ellenforradalmi rendszer tudta összefogni a területi revízió és a kultúrfölény, kultúrnemzet gondolatával.

A II. világháború utáni években mindenkit a "tiéd az ország, magadnak építed" hangulat hatotta át. Néhány év alatt -- külföldi ésegítség nélkül -- újjáépült az ország, megindult a demokratikus fejlődés.

Am a biztató kezdetet hamarosan az 50-es évek követték. Még az emberek tudatából is igyekeztek száműzni mindent, ami magyarságukra emlékeztetve erősíthette volna a nemzeti egységet. Maga a szó is -- nacionalizmus -- megbélyegzővé vált. Helyette az internacionalizmus "jött divatba".

Ebből a helyzetből próbált meg kitörni a nép 1956-ban, de a nemzeti függetlenségért, a demokratikus rendért folyó felkelést idegen hatalommal elfojtották.

A jelen feladata a demokratikus Magyarország felépítése. De vigyáznunk kell, hogy az egypárti-diktatúrát ne a többpárti-diktatúra váltsa föl, hanem valódi néphatalom. És ennek elengedhetetlen feltétele az egységes nemzetté válás.

HAJDANI VÁRMEGYÉINK

CSÍKSZÉK

Csíkszék kies, üde szépségekben gazdag vidék a Hargita ősképződésű vonala, és a fiatalabb származású határszéli havasok láncolata közt.^x

Három részre oszlik, ú.m. Csík-, Gyergyó- és Kászonszékekre. A három rész teljesen elkülönített három folyam-vidékhez tartozik; és pedig Csík az Olténoz, Gyergyó a Maroséhoz, Kászon a Feketeügybe ömlő Kászon vize folyamához.

A földművelésre kevéssé előnyös és csekély terjedelmű tért ad is Csík, de azért rengeteg erdőségei dús legelőket, kaszálókat nyújtanak, mi a marhatenyésztésnek nagyobb mérvben való üzését teszi lehetségessé.

Marhatenyésztés mellett fakereskedéssel pótolja a csíki szé kely a földművelés hiányait, mely nagy mérvben leginkább Gyergyóban a Maroson való tutajozásnál fordul elő.

E mellett az ásványos-forrásoknak oly roppant gazdagsága van Csíkban, minő sehol; alig van itten falu, melynek határán több jeles vegyertalmú és hatású gyógyforrás ne buzogna fel, sőt van olyan helység is, melynek területén édesvizet nem is lehet kapni.

E területnek összes székely népessége katolikus és pedig nagyon buzgó katolikus, elannyira, hogy protestáns betelepülőt nem igen tűrnek meg magok közt.

Csíkszéknek a pecsétje négy mezőre oszlik; a jobboldali alsóban egy hegy látszik, mely a Hargitát ábrázolja. A baloldali alsóban fenyőfáktól tetőzött négy csúcsos hegy van, mely a Kárpátokat látszik jelképezni. A jobboldali felső mezőben nap, a baloldaliban félholdra helyezett kereszt van, mi a kereszténységnek a pogányság feletti győzelmét jelenti; közepén pedig a csíksomlyói csudatévő Mária szobor tűnik fel.

(Orbán Balázs: A Székelyföld leírása c. műve alapján)

^x Területe a mai Hargitha megye keleti felével azonos.

ERDÉLY

A MÁSODIK BÉCSI DÖNTÉS VÉGREHAJTÁSA

II.

Zúgnak a kolozsvári harangok. Mámoros lelkesedés tölti el a szíveket. Szeptember 11-től 15-ig ünnepi lázban ég Kolozsvár városa. Szépiíti, díszíti magát, várja Magyarország kormányzóját és az ország nagyjait sokat látott és szenvedett falai, népe közé.

x

A főméltóságú kormányzó úr és a főméltóságú asszony kilépett a gépkocsiból, jóságos tekintettel néz körül a díszpáholy előtt. Teleki Pál gróf, miniszterelnök lép oda.

Gróf Teleki Pál, mint Magyarország első tisztviselője, köszönti a magyarság országviszaszerző kormányzó urát:

- "Ismerve ezt a népet, főméltóságú uram, ennek a népnek öregje bennünket várt és visszavágyott; ennek a népnek fiatalja meg fogja tanulni, hogy a magyar haza a legigazabb, legjobb anya. Talán némelyek vétkeztek ez ellen a magyar anya ellen, ezeket a vétkeket elnézzük, jó népünk jó és szigorú szülőket szeret. Ennek az országrésznek visszatérével, főméltóságú uram, mind teljesebbé válva reánk száll az az ezredéves kötelezettség most, az ezredéves hivatás a Duna-medencében. Itt fogadjuk meg főméltóságoddal együtt, hogy ezzel az ezredéves hivatással fogunk élni, úgy, ahogy a magyarhoz illik." (Éljen! Éljen! Éljen!)

Most gróf Bethlen György, az erdélyi magyarság vezetője beszél:

- "Alázatos és imádságos érzéssel köszönjük a mindennató Istennek, hogy adott nekünk erős hitet, amely nem szűnt meg benne bízni; hogy adott nekünk el nem múló reméltséget magyar fajtánk örökkévaló igazságában; hogy adott nekünk elég életerőt ahhoz, hogy amidőn testi és lelki üldöztetéseket és sanyargatásokat elszenvedve itt állunk, műveltségünkben és földi javainkban leszegényedetten, boldogan és büszkén mondhatjuk, hogy ősi erdélyi hagyományainkat megőriztük, (Éljen! Éljen! Éljen!) sőt a szenvedések acélfürdőjében megedzett magyar mivoltunk mélyebb és gazdagabb lett!" (Éljen! Éljen! Éljen! Éljen a kormányzó úr!)

x

Kolozsvárról erdélyi írók szólnak hozzánk.

Báró Kemény János:

- "Most, amikor a felszabadulás öröme boldogsággal tölti el szíveinket, világosan kell látnunk azt is, hogy a helikoni gondolatot továbbra is szolgálunk kell. Be kell bizonyítanunk azt, hogy nemcsak elnyomatás idején, védekezéséppen, de a szabadságban is meg tudjuk őrizni, sőt el tudjuk mélyíteni ezt a szellemi egységet, az írott magyar szó és a magyar köz művelődés szolgálatára."

Hogyan lett író Kós Károly?

- "Tudniillik sose akartam író lenni az életben. Azért lettem író, mert muszály volt. Ugye, mint építész le kellett tegyem a kanalat, a rajzeszközeimet, és fel kellett vegyem a pennát, hogy úgy építhessek valamit, mert másképp már nem lehetett építeni."

Gyallay Domokos, az Erdélyi Néplap megalapítója:

- "A lap az erdélyi nemzeti szerveknek, egyházaknak, Magyar Pártnak bizalmát élvezve nemcsak a védekező harcban vett részt, de az építő munkában is. Megnyugvással gondolok rá, hogy előfizetőink jó magyar érzéssel és a további sorsban is értékesíthető magyar műveltséggel fogadják vissza a magyar uralmat."

A Jézus-faragó ember, Úz Bence szerzője, Nyíró József:

- "Nekem egyetlen gondom az öröm mellett az, hogy ez a sokat hányattott, szenvedett szerencsétlen nép, amelyik ilyen történelmi erővel rendelkezik még akkor is, amikor a legsúlyosabb elnyomatásban van része, hogyan kapja meg, mint kapja meg a jövő sorsát. Vajon továbbra is olyan elhagyatott, olyan szerencsétlen marad-e, úgy kikapcsolva az élő nemzettestből, ahogy századokon keresztül ki volt kapcsolva. Én most már hiszem, én most már bízom abban, hogy ráébredt a magyarság egyeteme a székelység fontos helyzetére és fontos szerepére, és ez az életkeringés, amely újjáteremti ezt az országot, rajta keresztül fog száguldani, hogy azok a belső és külső kincsek ismertekké válnak, és úgy közgazdaságilag, mint politikailag, mint művészetileg, mint mindenféle tekintetben a székelység előtérbe kerül, új életlehetőségei nyílnak, új örömeik, új munkalehetőségek és új remények, új fohászkodások támadhatnak abban a szerencsétlen népben, amelynél ezt a jobb sorsot senki a világon jobban meg nem érdemli."

(...)

- "(...) Egyik szemem sírt, a másik nevetett. A nevető szemem ott pihent a fiatal magyar honvédeken, amint remek kondícióban, pompás lovakkal, kitűnő felszereléssel bevonultak, és elvegyültek a gyönyörű kalotaszegi nép festői csoportjában. A másik szemem sírt, siratta az ifjúságom helyeit, a gyermekkoromat, a szülőföldemet, Aradot, Enyedet, Brassót, Tordát; és most van egy új életfeladat, amit magam előtt látok, a kettéhasított Erdélynek az egységes erdélyi szellemét próbálom ezentúl szolgálni."

És mit szól Tamási Áron a Hargita visszatéréséhez?

- "Nemcsak a Hargita tért vissza, hanem maga Ábel is visszatért. Azután eszibe jutott neki, hogy száadást csináljon, vajon minden terület visszatért-e a magyar hazához, olyan területek, amelyen ő járt. Akkor eszibe jutott, hogy Amerika se tért vissza, de Dél-Erdély különösen nem tért vissza. Akkor azt gondolta, hogy Amerikát nem bánjuk még, de Dél-Erdélyt, azt semmi esetre, soha nem fogjuk hagyni. Tovább gondolkodott, s az jutott eszibe, hogy Surgyélánt fel fogja keresni, akivel együtt szenvedett a Hargitán, és meg fogja neki mondani, hogy most már ide, Észak-Erdélybe a magyarok bejöttek, őt fel akarják kérni arra, hogy miután a muszák őt megbotrovták, s nagyon jó színben van, menjen el Dél-Erdélybe, és mondja meg ottan a románoknak, hogy térjenek vissza a magyar impérium alá, mert ott nem lesz nekik rossz dolguk, hiszen az igazságot is meg lehet szokni."

(Folytatjuk)

Vincze Jánosnak,
a Magyar Nemzetiségű Román Dolgozók
Országos Tanácsa alelnökének

Bukarest

Tisztelt Vincze János!

Miután évtizedeken át minden lehetséges módon jeleztem, vagy jelezni próbáltam azokat a veszélyeket amelyek Európa legnagyobb létszámú nemzetiségét, a kétmillió romániai magyarságot etnikai létében fenyegetik, és miután amiatt a nyilvános megszólalás lehetősége bezárult előttem, színpadi munkáim legnagyobb részét betiltották, más műveim kiadását pedig egy évtizede nem engedélyezik, kénytelen vagyok visszatérni a tájékoztató levél műfajához. Ön jól tudja, hogy a hetvenes éektől kezdve számos ilyen szövegem fekszik a központi szervek irattárában, és mindahány megválaszolatlan. A műfaj hasznosságának dolgában tehát nincsenek már illúzióim. Az alábbiak megírásával reményem csupán annyi, hogy a falrahányt borsó is megőrizheti csírákéességét a jövő számára.

(...)

Mondandómat a bőség zavara terheli. Nem az a gondom, hogy az anyanyelv úgynevezett akadálytalan használatának cáfolatára mit említsek föl, hanem, hogy helyszűke miatt mit kellene most mellőznöm. Személyes drámákat? Tragédiába fúló eseteket az anyanyelvi megszólalás miatt? A többségi nacionalizmusnak naponta szaporodó és némely esetben már vandál megnyilatkozásait falun és városban, vendéglőkben és a vonatokon? Avagy az iskolákban, ahol a román nyelv tanulásának intenzívebbé tétele végett magyar gyermekeknek megtiltatik, hogy szünetben egymás között magyarul beszéljenek? Avagy azt mellőzzem most, hogy anyanyelvi megszólalás miatt a hadseregben kiskatonákat számos esetben nyomorékká vertek? Hagyjam máskorra annak elbeszélését, hogy ugyancsak a hadsereg keretében miként égtek el máglyán magyar nyelvű könyveket, köztük szerényszemélyemnek egy olyan munkáját is, amely a bukaresti Kriterion Kiadónál román nyelven is megjelent? Ne rajzoljam meg Önnek azt a pártaktivistát, aki egy színházi jegyiroda kétnyelvű feliratát -- Deschis -- Nyitva -- őrzöngve szaggatta le és taposta össze, mint szörnyű uszítást az állam rendje ellen?

A nemzeti fanatizmus jegyében szított xenofóbia szaporodó jeleire most lehetetlenség kitérnem. Tragikomikus regényrevalót mesélhetnék Önnek azokról a tisztségviselőkről, akik nemzeti küldetést vélnek betölteni az-
zal, hogy a magyar trikolorra emlékeztető színeket: a pirosat, fehérét és
zöldet kifogásolják, tiltják be véletlenszerűleg együttes előfordulásuk-
ban, mint például: textil ruhaneműn, városi virággyásokban, színházi
díszletekben, tömbháztervek színes makettjeiben. S ha Ön most arra szólít
fől engem, hogy komoly mondandómba ne keverjek komolytalanságot, elküldöm
Önnek azt a regényt, amelynek szerzője többek közt így vélekedik: azért
nincs kedve Marosvásárhelyt vendéglőben ebédelni, mert elviselhetetlen a
magyar pincérek sovén magatartása. Ennek legfőbb megnyilatkozása pedig:
hogy birkasültjéhez piros paradicsomot, fehér retket és zöld paprikát mel-
lékelnek.

(...)

EGY ISKOLAI HÁLÓZAT FÖLSZÁMOLÁSÁRÓL

Mit állít folytatólag az elnöki jelentés? Hogy a nemzetiségek sajátos
kultúrájának fejlesztése ugyancsak "kézzelfogható valóság". Valóban így
volt ez, míg a Magyar Népi Szövetség fölszámolásával egyidejűleg a kultúr-
politika teoretikusai meg nem fújták és fúvatták karrierista magyarjaink-
kal is a nemzetiségi elszigetelődés veszedelmének kürtjeit. Izoláció! --
mondták a tanügyminisztériumba, és fölszámolták az eladdig demokratikus
vívmánynak tartott, önálló, magyar iskolai hálózatunkat. Izolacionizmus!
-- vették revízió alá a kolozsvári Bolyai Magyar Tannyelvű Állami Tudo-
mányegyetem létrehozatalának elvi indoklását, majd egyesítették a román
Babes Egyetemmel. Lett belőle Babes-Bolyai, majd ezután se nem Babes, se
nem Bolyai, csak Cluj-Napoca Egyeteme, amelynek keretében gyakorlatilag
teljességgel megszűnt a magyarnyelvű oktatás. Hogy megannyi diszcipliná-
ból alig néhány humán tantárgy még anyanyelvünkön sorvadozik, a lényegen
semmit sem módosít. Az elszigetelődés elleni küzdelem jegyében került sor
ezután valamennyi fontos tanügyi intézményünk egyesítésére, majd teljes,
vagy részleges megszüntetésére. Sokszor fölsoroltuk már Önnek, Önöknek a
Magyar Nemzetiségű Dolgozók Tanácsának búróülésein is. Ilyen sorsra ju-
tott többek közt: a nagyenyedi Bethlen Kollégium tanítóképzője, a kolozs-
vári Mezőgazdasági Főiskola, a kolozsvári Magyar Művészeti Intézet /zenei
és képzőművészeti tagozattal/, a marosvásárhelyi Pedagógiai Főiskola;

4-500 éves fennállás után így szűntek meg létezni a kultúrhistóriánk büszkeségeiként számontartott kollégiumaink, amilyen volt: a kolozsvári Református Kollégium, a marosvásárhelyi Református Kollégium, a gyulafehérvári Majláth Kollégium, a sepsiszentgyörgyi Mikó Kollégium, a zilahi Wesselényi Kollégium és ezekhez hasonló fellegvárai a kisebbségi kultúrának Váradon, Szatmáron, Aradon és Temesvárott, Csíkszeredában stb. Hogy ezek nem szűntek meg, csak átalakultak a kornak követelményei szerint? Valóban csak átalakultak és módosulnak folyamatosan. Évenként csökkentett magyar tanítási nyelvű osztályokkal működnek, míg a román osztályok számát ott is növelik -- főleg Székelyföldön --, ahol azt csupán 4-5 román nemzetiségű tanuló érdeke kívánja. A hírhedt numerus clausus szellemében megszabott nemzetiségi keretből így szorulnak ki és kényszerülnek román osztályokba magyar tanulók hatalmas tömegei, amelyeknek létszáma húsz évvel ezelőtt kb. 40.000 volt. Hogy ma mennyien vannak? Államtitok. Olyannyira, hogy idén már több megyei székhelyen betiltották az osztálynévsorokat tartalmazó ballagási kártyák kinyomtatását is. Ezek ugyanis az anyanyelvi oktatás rohamos tévesztéseiről árulkodnak. De osztálynévsorok híján is erről beszélnek olyan jelenségek, mint például a sok éven át "nemzetiségi vívmány"-ként számontartott marosvásárhelyi orvosi egyetem magyar nyelven előadott diszciplináinak fokozatos megszüntetése és ezzel egyideűleg a magyar nemzetiségű főiskolások arányszámának a kezdethez viszonyított ideai 70 %-os csökkenése; az anyanyelvi felvételi vizsgák betiltása az ország összes többi főiskoláin, minek következtében a pánikba esett szülők tízezrei irányítják gyermekeiket alsóbb fokon is román iskolákba, hogy a felvételi vizsgákon jobb eséllyel indulhassanak.

(...)

Befejezésül hadd ismételjem meg határozott véleményemet: a mind nagyobb méreteket öltő nemzetiségimigrálás ránk nézve katasztrofális folyamatát semmi sem képes megállítani, csak egy olyan megújított nemzetiségpolitikai gyakorlat, amelynek elvialapja: a nemzetiségek kollektív jogainak elismerése, a kulturális önrendelkezés, annak tudomásulvétele, hogy miként a nemzet, ugyanúgy a nemzetiség is letagadhatatlanul társadalmi-történelmi kategória, jól meghatározott etnikum, amely elemi emberi jogok alapján akarja megőrizni sajátos, kollektív egyéniségét. Ez a vágy és akarat most a tömeges menekülés folyamatába fullad és nincs aki a távozók után szólna: gondoljátok meg emberek! Sírva fogjátok majd énekelni, hogy: vissza, vissza, visszatérni nem lehet! Ám bárki szólhatna is: a szavak

nem segítenek. Csak olyan intézkedések segíthetnek, amelyek az okozat végső okait szüntetik meg radikálisan és idejében. Még mielőtt a helybenmaradottak töredékcsapata el nem mondhatja maga is: fuimus Troes! Legutolsó menedékébe húzódtott reményem sugallja, hogy ha meg is fogyatkoztunk, azért nem jutunk Ilion népének sorsára. Az Időnek biztató jeleit észleljük.

Kelt Marosvásárhelyt 1988. szeptemberében

Tisztelettel

Sütő András

Sütő András levelének teljes szövege a Hítel c. folyóirat karácsonyi számában fog megjelenni.

A szentesi takácscéh jegyzőkönyve II.

Az általános érvényű határozatok többsége szintén az inasokra, legényekre vonatkozik. Míg korábban az inasok felvételének leírásában szerepel bizonyos bér, addig a céh 1814. jan. 9-én úgy rendelkezett, hogy a tápláláson és a tanításon kívül egy mester se ígérjen semmiféle jutalmat /fehér ruhát, dolmányt/ a beálló inasnak a többi mester kárára. A rendeletre azért volt szükség, mert sok szülő csak addig adta takácsinasnak a gyermekét, amíg az meg nem erősödött, s azután más mesterséget keresett.

1803. márc. 20-án a remekelni készülő legényekről hoztak határozatot. Azért, hogy a céhbe belépni óhajtó legény mesterségbeli tudásáról, jó magaviseletéről meggyőződjenek, a vándorlásból hazatérve, köteles egy évig, mielőtt a céhbe állana, helybeli mesternél dolgozni. Meghatározták a remeklés idejét is, november, december, január, február hónapban, mivel a nagy munkák ideje februártól novemberig tart, s ilyenkor "...a Kenyér Keresés idején kéntelenek volnának a Céhbeli Mesterek... a Céhbe bé állani akarókkal, s Remekelőkkel bajlakodni, hasznosabb dolgokra fordítható idejeket haszontalanul el vesztegetnék..."

A határozatok közül több a mesterekre vonatkozik 1797-ben például 2 forint büntetés terhe alatt megtiltja a céh, hogy a mesterek egymást becsméreljék, azaz "Le Huntzfutolják".

A céhhatározatok másik csoportja a céhtagok vagy a legények kéréseinek elbírálását tartalmazza vagy az elkövetett bűneikért kiszabott büntetést. A legények kérései többnyire a céhbe való bevételre vonatkoztak. Néhány legény ilyen irányú kérését a rajziskolai bizonyítvány hiányában utasították el.

A céh kötelességének tartotta az özvegyek, árvák és betegek támogatását. Velük kapcsolatban bizonyos szabályok betartását sem vették olyan szigorúan.

A mesterek száma az 1820-as, 30-as években oly mértékben kezdett növekedni, hogy korlátozni kellett a céhbe való belépést. Ezt a vidéki legények letelepedésének megakadályozásával próbálták elérni. 1820-ban a makói Tshe László takácslegény fordult a céhhez azzal a kéréssel, hogy

"...Túl a kis éri Lakos Varga Mártony Leányát el akarná venni feleségül. Mellyre a Czéh azt válaszolta, hogy abba leg kisebbé sem ellenkezik, hanem ő az Atyjától engedelmet kérjen s egyszersmind innen feleségestől együtt el takarodjon s el vigye Makóra és hogy soha a Czéhnél nem alkalmatlankodik s még csak nem is gondolkodik arról, hogy valaha Szentesi Lakos Legyen." 1834-ben a földéaki Krébetz János kérését, hogy a céhben dolgozni kíván, csak úgy teljesítették, hogy legényként dolgozhat, de itt ne akarjon mester lenni.

A mesteremberek által elkövetett kisebb vétségekben maga a céh ítélkezett, a nagyobb bűncselekményt elkövetőket Vagy visszaeső bűnösöket a törvényszéknek adták át. Ilyen visszaeső volt Pethő János takács, akit 1801-ben nagyobb pénzbüntetésre ítéltek a céh csalásért, lopásért, valamint a "Kutzori Nevű Kortsmában Paksi István aluván annak a 'sebjét 'siván s tolvaj módra vájkálta ... özvegy Szilágyiné látta s többen is a kik Fű osztáson ott mulattak". Egyéb bűnei miatt a törvényszék pálcázásra ítélte, s ekkor a céhhez fordult segítségért: "Kérte a B. Czéhet hogy azon Gyalázatos büntetéstől mentse meg a B. Czéh Maga megaláztatását tekintvén kegyelembe fogta 2 forint/ra/ büntette." Emellett még 2 forintra büntették, a kecskeméti vásárba menvén "Hemző István Leginnek tett azon betstelen szavaiért, hogy miért dolgozik Pádistánál s több ilyen Mester társait Kisebbitő szavaiért."

A céh nemcsak a mesterek, de azok családtagjai felett is ítélkezhetett. 1802-ben Török János feleségére "...reá bizonyosodott hogy Ns Dobosy Ilona Asszonynak mástól titokban el Lopott fonalat adott el". Az asszonyt a törvényszéknek való átadásra ítélték, de férje kérésére megmentették.

Más vétkekért való pénzbeli büntetésekkel a kassa bevételei között találkozunk. Főként a legények fizettek mise mulasztásért, "többrendbeli Korhelységért".

Külön tanulmányt érdemel a kassa bevételeinek és kiadásainak vizsgálata, melyből adatokat kaphatunk a céh vallási életére, tagjainak létszámára vonatkozóan is.

A céhekről általában sokat tudunk, belső életük részleteiről, egyes -- esetenként helyinek tekinthető -- szokásaikról jóval kevesebbet. Ez utóbbihoz találunk érdekes adatokat a szentesi takácscéh jegyzőkönyvében.

BESZÉLGETÉS HENKEY GYULÁVAL

„A történelmi segédtudományok nagy képviselői” sorozatban tartott -- diaképekkel illusztrált -- előadást Henkey Gyula antropológus professzor 1989. október 19-én tanszékünkön, "Etnikai, embertani vizsgálataim és a magyar nép származása" címmel. Az előadás után beszélgettünk vele:

Professzor úr, mondana néhány szót önmagáról, indíttatásáról, iskoláiról?

- Léván születtem, 1910-ben. A város ekkor színmagyar volt, 95 %-a volt magyar. Beneš és Masaryk meghamisított térképekkel érte el, hogy Csehszlovákiához csatolják

Már a gimnáziumban úgy gondoltam, hogy a magyar őstörténet kutatásának legfontosabb, legbiztosabb támpontja az antropológia. Amíg nyelvcsere és kultúracseré lejátszódhat egy nép életében, addig az öröklődés a genetika szabályai szerint alakul.

Budapesten jártam a Pázmány Péter Tudományegyetemre, itt párhuzamosan hallgattam jogot és antropológiát. Az antropológia professzorom Bartucz Lajos volt.

1945 után az antropológiát háttérbe szorították. Engem is többször próbáltak rábeszélteni, hogy inkább marxizmussal foglalkozzam, de nem sikerült meggyőzniük. Hosszú évek múlva -- már a külföldi elismerések után -- sikerült itthon múzeumi állást kapnom.

A munkám során 28.150 vizsgálatot végeztem, amely a világ egyik legnagyobb feldolgozása. A másik legnagyobb Taskentben van, az 26.000 vizsgálat, de azt egy kutatócsoport végezte, míg a 28 ezret én egyedül.

Professzor úr, végzett-e ön antropológiai kutatásokat a székelyek közt, és ha igen, milyen következtetésekre jutott? Antropológiailag azonosnak tekinthetők-e a magyarsággal vagy sem?

- Én a székelyek közt nem végeztem vizsgálatot, illetve közvetve igen. Egyházaskozár -- egy moldvai csángó falu -- lakosságát

vizsgáltam meg. A lakosság 40 %-a csángó, 60 %-a kitelepülő székely, akik II. József idejében telepedtek rá a csángókra.

A csángók közt -- a vizsgálatok során derült ki -- előfordultak kinnmaradt honfoglalók és kunok leszármazottai is.

A teljes vizsgálat eredménye szerint legnagyobb százalékban a turanid típus fordult elő, másodikként a keleti mediterrán típus. Az eltelt évszázadok alatt természetesen nagymértékű keveredés ment végbe. Antropológiai értelemben talán a kiskunokhoz állnak a legközelebb. A székelyekre leginkább a keleti mediterrán típus volt a jellemző.

Györfly György véleménye szerint a székelyek vagy a kabarok egyik törzse voltak, vagy a kabarokkal egy időben csatlakozott más török törzs.

Amikor Szvatopluk segítséget kért a magyaroktól, ők a székelyeket küldték. A székely csapatok egy része azután ittmaradt, itt várta be a honfoglaló magyarokat. Így tehát a székelyek csak néhány évvel a magyarok előtt kerültek a Kárpát-medencébe.

A nyelvészek szerint is ez a valószínű, mert a székelyek nyelve alig tér el a magyartól, ami kizárja a hosszabb különélés lehetőségét. Egy több évszázados különélés alatt a belső fejlődés sokkal nagyobb különbséget mutatna.

Érdekes a másik nyelvészeti megfigyelés is, mely szerint a székely szókincsben sok a horvát és vend keveredésre utaló elem, ami elsősorban a nyugati határszélre jellemző. Valószínűsíthető, hogy a székelyeket nyugatról telepítették keletre, hasonlóképpen határőrfeladattal.

Még egy utolsó kérdést, professzor úr. Mi a véleménye a Petőfi-kutatásról?

- Az, hogy szálljanak már le Petőfiről. Nem foglalkozom vele, engedje meg, hogy a miértjéről ne nyilatkozzam.

/Annus Gábor -- Soós Mihály/

WERBŐCZY ISTVÁN HÁRMASKÖNYVE

A Pécsi Szikra Nyomda vezetősége bevallottan több célt kívánt szolgálni Werbőczy Triptitumának kiadásával.

Elsősorban a hiánypótlás szándéka vezette őket, hiszen a könyv több mint négy évtizede nem jelent meg.

Másodsorban a jogászság felé kívántak fordulni, elsősorban a jogász ifjúság felé, hogy lehetősége legyen a középkori európai jogirodalom egyik legértékesebb termékét újraolvasni.

Harmadsorban a könyvgyűjtőknek kívántak örömet szerezni egy ritkasággal.

Végül, de nem utolsósorban emlékezni Werbőczyre, akinek nagy érdeme, hogy a jog hazánkban magyar maradt. Hiszen tiszta magyar jogot nyújt ő Hármaskönyvében, igaz itt-ott hézagosan, de sohasem tévesen.

Werbőczy keresztény gondolkodású, amire a könyv tartalma is világosan utal. Mélységes vallásossága mellett elvitathatatlan, hogy oroszlánrésze van egy keresztényietlen cselekedetben, a jobbagyság földhözkötésében, ami ellentétben áll a felebaráti szeretet parancsával.

Hármaskönyvében a keresztény egyetemességet tartja szem előtt, ezért beszél a pápáról és a császárról, mint a legfőbb hatalmakról. Másfelől viszont jogi és politikai gondolkodásában a nemzeti önállóság foglalkoztatja. Ez a nemzeti gondolat nem ellentétes a keresztény gondolattal, hanem egyik a másikból következik.

Nincs még egy magyar könyv, amely a Hármaskönyvhöz hasonló karriert futott volna be. Háromszáz év alatt több mint félszáz kiadásban jelent meg. Magyarul először Weres Balázs fordításában Debrecenben adták ki 1565-ben. Bár a Hármaskönyv nem magyarul, hanem az akkori jogi nyelven, latinul íródott, mégis ízig-vérig magyar, a magyar nemzeti kultúra történetének örök értéke.

(Reprint kiadás. Pécsi Szikra Nyomda. 1989.)

/Dr. Bodnár Imre előszava alapján/

A helyi TDK 1989. november 16-án megrendezésre került megnyitóján dr. Békési Imre kandidátus, főiskolai főigazgató többek között elmondta, hogy egy oktatási intézmény színvonalát az oktatók és a hallgatók felkészültsége adja.

A TDK felterjesztésében a volt tanszékvezető, dr. Nagy István a diákköri munkájáért a Szocialista Kultúráért kitüntetést kapta. Dr. Kovács Zoltán pedig pénzjutalomban részesült.

A társadalomelmélet és történelem szekcióban a beharangozott hat dolgozattól mindössze egy hangzott el: Komódi Andrea /III. évf./ magyar-történelem szakos hallgató mutatta be "Demográfia és antropológiai kutatások eredményei /Zsadány/" c. pályamunkáját.

A helyzetet Kész Barna /V. évf./ történelem szakos ungvári egyetemi hallgató és barátja mentették meg, akik beszámoltak az ottani hallgatói munkákról, arról, hogy minden április 22-én /Lenin születésnapján/ bemutatják és megvitatják a hallgatói dolgozatokat. Kész Barna szakdolgozati témája: Bethlen Gábor és kora. Kiadott források, eredeti Bethlen-levelek és magyar fordítások alapján állította össze munkáját. Szülőfaluja, Sálánk történetével is foglalkozik. A református parochia irattárában értékes anyagot talált, nem egyet a Rákóczi-korból. /Itt talált egy eddig ismeretlen, Bethlen Gábor által írt levelet is./

Balog István /II. évf./ történelem-régész szakos hallgató pedig beszámolt a szovjet régészeknek az urali népekre vonatkozó új koncepcióiról és a Kárpát-Ukrajna területén folyó kelta, dák régészeti kutatásokról, melyek ásatási munkáiban ők is segédkeznek nyaranta. Szülőfaluja, Verlőc helytörténetéről is gyűjtött már anyagot.

A hozzászólások során élénk vita alakult ki mindhárom beszámolóról. Csak sajnálni lehet, hogy a gyenge szervezés miatt nem hangzott el minden dolgozat.

ANEKDOTAKINCS

Thomas Carlyle angol történetíró nem volt derűs természettel megáldva. Egyszer különösen ingerülten válaszolt a feleségének. Az asszony megbántva érezte magát, és sírni kezdett, majd így panaszkodott zokogva:

- Ha meggondolom, hogy jegyességünk idején folyton azt mondogattad: én a királynőd leszek mindig!

A történettudós mogorván felelte:

- Az igaz, de amikor az ember rájön, hogy borotvát ceruzahegyezésre, tajtékpipáját pedig arra használják, hogy szegeket verjenek vele a falba, akkor a köztársasági forma felé kezd orientálódni.

x

Oscar Wilde a readingi fegyházban ült. Egyszer meglátogatta őt egy barátja. Rövid ideig beszélgettek. Amikor a látogató elbúcsúzott, az író udvariasan így szólt:

- Köszönöm a látogatást. Ne vegye rossz néven, hogy nem kísérem ki!

x

August Strindberg, a neves svéd író barátaival vendéglőben vacsorázott. Megittak jó pár üveg bort, amikor Strindberg elővette a pénztárcáját, kinyitotta, és hosszú ideig figyelmesen nézegette.

- Mit nézel? - kérdezte tőle a szomszédja.

- Azt, hogy szomjas vagyok-e még.

x

Albert Einsteint megkérdezték, hogy a relativitás elmélete mindig beválik-e.

Einstein a következőket felelte:

- Ha az elméletem beválik, akkor a németek büszkék lesznek rá, hogy német vagyok, a franciák ellenben ki fogják jelenteni, hogy nem vagyok a német nemzet kizárólagos tulajdona, hanem az egész emberiségé. Ha nem válik be az elméletem, akkor a németek feltétlenül ki fogják jelenteni, hogy nem német vagyok, hanem zsidó, a franciák ellenben kárörömmel fogják megállapítani, hogy német vagyok.

„A jó Istenért, mi hasznunk van benne, hogy mi magyarok egymást így gyűlöljük és üldözzük! Hogy lehet az, hogy így egymást meg akarjuk emészteni és édes hazánkat prédára eresztani könnyen? Mért nem egyezünk meg inkább?”

(A Siralmas panasz c. XVII. sz-i röpiratból)